

рівні, знизилась на 67%. Особливо низькими виявились такі показники, як професійні та дослідницькі якості особистості майбутнього учителя.

Висновки. Отже, аналіз отриманих результатів засвідчив позитивну динаміку реалізації виховного потенціалу науково-дослідної роботи студентів вищих педагогічних навчальних закладів за дотримання таких умов: готовність студентів до науково-дослідної роботи; поєднання різних форм організації науково-дослідною роботою майбутніх учителів; стимулювання науково-дослідної роботи студентів вищих педагогічних навчальних закладів. Проведене дослідження не вичерпує усіх аспектів зазначеної проблеми. Подальшого розвитку потребують питання підготовки викладачів до реалізації виховних можливостей педагогічного дослідження.

Література

1. Вища освіта України і Болонський процес : навч. посіб. / авт. кол. М.Ф. Степко, Я.Я. Болюбаш, В.Д. Шинкарук та ін. ; за ред. В.Г. Кременя. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2004. – 384 с.
2. Маркова А.К. Формирование мотивации учения / А.К. Маркова, Т.А. Матис, А.Б. Орлов. – М. : Просвещение, 1990. – 192 с.
3. Троцько Г.В. Професійно-педагогічна підготовка студентів до виховної роботи в школі / Г.В. Троцько. – Х. : ХДПУ, 1995. – 241 с.
4. Шейко В.М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності : підручник для вузів / В.М. Шейко, Н.М. Кушнарєнко. – Х. : ХДАК, 1998. – 288 с.

БЛУДОВА Ю.О.

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВИКЛАДАЧА ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ “ПОЧАТКОВЕ НАВЧАННЯ” ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Серед величезної кількості професій учительська посідає особливе місце. Вона – початок усіх професій. Змінюються умови навчання й виховання, але незмінним залишається призначення вчителя – навчити дитину бути людиною громадянського суспільства.

Аналіз ситуації й вивчення потреб ринку праці у фахівцях з педагогічною освітою показали необхідність формування педагога нового типу: дослідника, проєктувальника, розроблювача нових технологій освіти й виховання [9]. Вирішення цього стратегічного завдання потребує організації підготовки майбутнього педагога до інноваційної діяльності в умовах системи вищої педагогічної освіти як найбільш важливого щабля, що, як і раніше, готує вагому частку кадрів для освітньої сфери й забезпечує подальше здобуття фахівцем професійних знань на більш високому рівні, сприяючи його професійному становленню й формуванню інноваційного потенціалу [4].

Актуальність нашого дослідження визначається потребами педагогічної науки й практики в пошуку шляхів удосконалення підготовки педагогічних кадрів у системі педагогічної освіти, адекватної новим соціально-економічним умовам розвитку нашої країни [7]. Особливої актуальності набуває проблема формування готовності майбутнього педагога до інноваційної діяльності в системі вищої педагогічної освіти [3].

Суспільство ставить перед сучасною вищою школою завдання сформувати всебічно розвинену особистість, яка має задовольнити потреби суспільства. Згідно із Законом України “Про Освіту”, метою освіти є “всебічний розвиток особистості як найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здіб-

ностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу, підвищення освітнього рівня, забезпечення народного господарства кваліфікованими фахівцями” [2; 5].

На наш погляд, досягнення цієї мети можливе лише за умов готовності майбутнього фахівця до інноваційної діяльності. Оскільки основною діяльністю студента є навчання, то лише за допомогою використання раціональних методів навчання відбувається формування готовності майбутнього вчителя до інноваційної діяльності, засвоєння учнями знань, умінь та навичок, а також формування світогляду, розвиток здібностей, реалізація навчальної, виховної та розвивальної функції навчання [1].

Метою статті є висвітлення формування готовності майбутнього викладача зі спеціальності “Початкове навчання” до інноваційної діяльності.

Педагогічні інновації, як і будь-які інші нововведення, спричинюють проблеми, пов’язані з необхідністю поєднання інноваційних програм з державними програмами виховання й навчання, співіснування різних педагогічних концепцій [8]. Вони потребують принципово нових методичних розробок, нової якості педагогічного новаторства.

В опрацьованій літературі наявні такі визначення поняття “готовність”. Готовність до інноваційної педагогічної діяльності – особливий особистісний стан, який передбачає наявність у педагога мотиваційно-ціннісного ставлення до професійної діяльності, володіння ефективними способами й засобами досягнення педагогічних цілей, здатності до творчості та рефлексії [3]. Вона є основою активної суспільної й професійно-педагогічної позиції суб’єкта, яка спонукає до інноваційної діяльності та сприяє її продуктивності [1; 3].

Проблему формування готовності майбутніх викладачів до різноманітних видів педагогічної діяльності досліджували Є.М. Белозерцев, К.М. Дурай-Новачова, М.І. Дьяченко, Л.А. Кандибович, Л.В. Кондрашова, М.Д. Левитов, А.Г. Мороз, М.М. Нечаєв, Л.В. Никитенкова, Г.М. Носович, Л.М. Садикова.

Готовність до інноваційної діяльності є внутрішньою силою, що формує інноваційну позицію педагога [1]. Структуру готовності до інноваційної педагогічної діяльності розглядають як сукупність мотиваційного, когнітивного, креативного компонентів, які взаємозумовлені та пов’язані між собою [7].

Мотиваційний компонент готовності до інноваційної педагогічної діяльності виражає усвідомлене ставлення педагога до інноваційних технологій та їх ролі у розв’язанні актуальних проблем педагогічної освіти. Він є стрижнем, навколо якого конструюються основні якості педагога як професіонала, оскільки від того, чим мотивує педагог свою готовність до інноваційної діяльності, залежать характер його участі в інноваційних процесах, досягнуті результати в навчанні та вихованні дітей [3].

У педагогічній практиці інноваційні розробки педагога можуть бути зумовлені різними мотивами (підвищення ефективності навчально-виховного процесу; намагання привернути до себе увагу, здобути визнання тощо), справжню суть яких з’ясувати буває нелегко, оскільки з часом вони можуть змінюватися [8]. Знання мотивів інноваційної діяльності педагогів є важливим компонентом управління педагогічними інноваціями [6].

Мотивація особистості педагога зумовлена його професійними інтересами, ціннісними орієнтаціями, ідеалами [2]. Вона виявляється як у всій його професійній діяльності, так і в окремих педагогічних ситуаціях, визначає його сприйняття зовнішніх подій і логіку поведінки.

Педагоги за своєю природою схильні до змін, хоч і не позбавлені консерватизму. Вони по-різному бачать нове й займають різні позиції стосовно педагогічних інновацій. За даними соціологічних досліджень, лише 8% педагогів працюють як новатори, кожен п'ятий зорієнтований на традиційні способи діяльності, з недовірою ставиться до інновацій. До ідеї про необхідність інновацій багато вчителів приходять через невдоволеність власною професійною діяльністю в межах традиційного педагогічного процесу. Тільки випробувавши себе в різних моделях навчання й виховання, можна адекватно обрати особистісну і професійну спрямованість, методи, прийоми, способи роботи [9].

Отже, показниками мотиваційного компонента готовності до інноваційної педагогічної діяльності є пізнавальний інтерес до інноваційних педагогічних технологій та особистісно значущий сенс їх застосування [4].

Когнітивний компонент готовності до інноваційної педагогічної діяльності об'єднує сукупність знань педагога про суть і специфіку інноваційних педагогічних технологій, їх види та ознаки, а також комплекс умінь і навичок із застосування інноваційних педагогічних технологій у структурі власної професійної діяльності [3].

Цей компонент є результатом пізнавальної діяльності. Його характеризують обсяг знань (ширина, глибина, системність), стиль мислення, сформованість умінь і навичок педагога [7].

Рівень поінформованості педагога про інноваційні технології визначають за обсягом його знань, які є необхідною умовою аналізу й вибору оптимальних способів розв'язання професійних проблем відповідно до бачення педагогом проблематики педагогічної інноватики, особистісних потреб та інтересів [1].

Інноваційна діяльність пов'язана з педагогічними дослідженнями [8]. З огляду на це показниками сформованості когнітивного компонента готовності до неї є: методологічні знання; загальнотеоретичні й методичні знання; вміння успішно застосовувати інноваційні педагогічні технології; позитивний педагогічний досвід.

Реалізація когнітивного компонента особистісної готовності педагога до інноваційної діяльності означає для нього необхідність професійно самовизначитись, тобто усвідомити норми, модель своєї професії й відповідно оцінити свої можливості [7].

Креативний компонент готовності до інноваційної педагогічної діяльності реалізується в оригінальному розв'язанні педагогічних завдань, в імпровізації та експромті. Його важливість зумовлена творчим характером інноваційної діяльності [2].

Ознаками креативності є здатність до створення нового, нетрадиційний підхід до організації навчально-виховного процесу, вміння творчо вирішувати будь-які професійні проблеми, взаємодіяти зі студентами, колегами, батьками студентів.

Креативність педагога формується на основі наслідування досвіду, концепції, ідеї, окремого прийому, форми, методу з поступовим зменшенням питомої ваги наслідувального та зростанням питомої ваги творчого компонента педагогічної діяльності [2]. Креативний компонент готовності до інноваційної педагогічної діяльності виявляється також через відкритість щодо педагогічних інновацій; гнучкість, критичність мислення; творчу уяву [4].

Отже, мотиваційний, когнітивний і креативний компоненти в сукупності репрезентують структуру готовності педагога до інноваційної діяльності. Ця готовність є особистісним утворенням, яке опосередковує залежність між ефективністю діяльності педагога і його спрямованістю на вдосконалення свого професійного рівня.

Однак для визначення доцільності використання інноваційних технологій була проведена їх експериментальна перевірка.

Експеримент проведено з урахуванням структури готовності до інноваційної діяльності. Для дослідження мотиваційного компонента ми використовували тест на виявлення адаптованості та неадаптованості особистості (за К. Роджерсом) й анкету для виявлення здібностей вчителя до саморозвитку (за Є.І. Роговим); когнітивного компонента – анкету для виявлення теоретичних знань з інноваційних методів; креативного компонента – опитувальник для оцінки професійної спрямованості особистості вчителя (за Є.А. Климовим) [6]. Для обробки й аналізу даних дослідження було застосовано методи математичної статистики.

Результати експерименту обчислювали на кожному етапі, визначали високий, середній та низький рівні сформованості певних досліджуваних елементів.

Перший етап мав констатувальний характер і полягав у визначенні вихідного рівня готовності до інноваційної діяльності майбутніх викладачів. Із загального масиву студентів Харківського гуманітарно-педагогічного інституту було виділено дві групи факультету початкової освіти. Одна з них була визначена як контрольна, оскільки її студенти в подальшому навчались за традиційними методиками, а друга група – експериментальна, бо саме в ній передбачалося використання інноваційних технологій з метою визначення ефективності формування готовності до інноваційної діяльності у майбутніх викладачів. Всього в експерименті взяли участь 60 осіб.

У результаті констатувального етапу дослідження, проведеного в обох групах, визначено вихідний рівень готовності до інноваційної діяльності в майбутніх викладачів на початку навчального року. Було встановлено, що складові готовності до інноваційної діяльності в обох потоках приблизно однакові.

Другий етап – формувальний – полягав у безпосередньому застосуванні інноваційних методик у практику навчально-виховного процесу. З цією метою було розроблено низку занять, спрямованих на розвиток готовності до інноваційної діяльності студентів. Для цього проводили навчальні заняття з використанням інноваційних методик, пропонували студентам практичні завдання, в яких вони мали розробити уроки для учнів молодших класів за допомогою інноваційних методик.

Протягом усього періоду проведення експериментального дослідження (1 семестр) студенти контрольного потоку продовжували вивчати навчальні предмети за традиційними методиками.

Третій етап експерименту мав порівняльний характер. Він полягав у контрольній перевірці та порівнянні рівнів знань і вмінь студентів обох груп, їхньої готовності до інноваційної діяльності.

Після проведення формувального експерименту ми очікували, що якість знань у студентів експериментальної групи трохи переважатиме показники контрольної групи. Передбачалось, що студенти обох груп у результаті навчання протягом семестру поліпшили свої знання та вміння. Ці передбачення цілком підтвердили результати порівняльного експерименту.

Вони дають змогу дійти висновку, що, дійсно, застосування інноваційних технологій у педагогічній діяльності істотно підвищує якість навчання. Не тільки збільшився середній бал, чого слід було очікувати, а й ще у студентів експериментального потоку він помітно випереджає результати контрольного. Структура розподілу студентів за рівнем формування готовності на експериментальному потоці також є більш сприятливою.

Ці результати свідчать про доцільність поширення практики використання інноваційних технологій для формування готовності до інноваційної педагогічної діяльності при навчанні всіх студентів нашого інституту. Але прогрес не дає надто

високих показників, бо термін проведення експерименту був недостатньо великим. Тому можна стверджувати: якщо використовувати інноваційні методи протягом усього процесу навчання, рівень сформованості готовності до інноваційної діяльності буде вищим.

Впровадження інновацій у педагогічний процес навчального закладу покликане забезпечити підвищення якості навчання й виховання дітей або знизити витрати на досягнення звичних результатів освіти. Отже, ефективність нововведення залежить від досягнутого завдяки йому корисного ефекту, тривалості використання інноваційної технології, витрат на її впровадження.

Висновки. Підготовка сучасного педагога, здатного впроваджувати ідеї особистісно орієнтованої освіти, оригінально вирішувати актуальні навчально-виховні та соціокультурні проблеми вимагає особливої організації його практичної й розумової діяльності. Готовність до інноваційної діяльності зумовлюється організацією оптимального інноваційного середовища та спрямованістю педагогічної діяльності на інноваційність [3].

Проблеми освіти завжди були й залишаються одним з кардинальних питань у контексті становлення суспільства. В Україні вища освіта визнана однією з провідних галузей розвитку суспільства. Стратегічні напрями розвитку вищої освіти визначені Конституцією України, Законами України “Про освіту”, “Про вищу освіту”, Національною доктриною розвитку освіти, указами Президента України, постановами Кабінету Міністрів України. Визначення особливостей структурних компонентів готовності викладача до інноваційної навчальної діяльності дає змогу спланувати роботу щодо розвитку його інноваційного потенціалу.

Література

1. Волкова Н.В. Педагогіка : посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Н.В. Волкова. – К. : Академія, 2002. – 412 с.
2. Гура О.І. Психолого-педагогічна компетентність викладача вищого навчального закладу: теоретико-методологічний аспект : монографія / О.І. Гура. – Запоріжжя : ГУ “ЗІДНУ”, 2006. – 332 с.
3. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посіб. / І.М. Дичківська. – К. : Академвидав, 2004. – 352 с.
4. Підготовка вчителя в умовах євроінтеграції : навч. посіб. / [Євдокимов В.І., Пономарьова Г.Ф., Покроєва Л.Д., Луценко В.В.]. – Харків : ХОНМІБО, 2006. – 204 с.
5. Закон України “Про освіту” // Голос України. – 1996. – № 77.
6. Настольная книга практического психолога : учеб. пособ. : в 2 кн. – 9-е изд. – М. : ВЛАДОС, 2000. – Кн. 2 : Работа психолога со взрослыми. Коррекционные приемы и упражнения. – 480 с.
7. Основи педагогіки та психології вищої школи в Україні : навч. посіб. / В.М. Галузинський, Н.Б. Євтух. – Київ : ІНТЕЛ, 1995. – 168 с.
8. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій : навч. посіб. / О.М. Пехота, В.Д. Будак ; за ред. І.А. Зязюна, О.М. Пехоти. – К. : А.С.К., 2003. – 240 с.
9. Пономарьова Г.Ф. Вища освіта України в парадигмі євроінтеграції : курс лекцій / Г.Ф. Пономарьова, А.А. Харківська, Т.В. Отрошко. – Х., 2008 – 343 с.

БОНДАРЕНКО Ю.

ЖИТТЄВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВИХОВАНЦІВ ЗАКЛАДІВ ІНТЕРНАТНОГО ТИПУ

Сучасний стан розвитку українського суспільства характеризується посиленням уваги до проблем формування особистості, здатної повноцінно сприймати, розуміти та примножувати матеріальні й духовні цінності. Як зазначено в Націона-